

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ НА УРОКАХ ХІМІЇ

У Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено: «Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...» [4], а Закон України «Про загальну середню освіту» стверджує: «Завдання загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань» [1]. Тому під час вивчення хімії виникає необхідність розвивати мислення учнів, пробуджувати інтерес до предмета та здобуття знань. Отже, однією із актуальних тем сьогодення є використання так званого проблемного навчання як засобу розвитку пізнавального інтересу в процесі вивчення хімії.

С. Л. Рубінштейн, характеризуючи психологічну природу розумового процесу, вказував: «Мислити людина починає, коли в неї виникає потреба щось зрозуміти. Мислення зазвичай починається з проблеми чи запитання, з подиву чи нерозуміння, з протиріччя» [6, с. 39].

Поняття «проблемне навчання» з'явилося в середині XX століття. Ця технологія, на думку її авторів, має компенсувати недоліки традиційного або пояснювально-ілюстративного виду навчання. Один із авторів, В. Окунь – так визначає сутність її: «Проблемне навчання ґрунтується не на передаванні готової інформації, а на отриманні учнями певних знань та умінь, шляхом вирішення теоретичних та практичних проблем. Суттєвою характеристикою цього навчання є дослідницька діяльність учня, яка з'являється в певній ситуації і змушує його ставити питання-проблеми, формулювати гіпотези та перевіряти їх під час розумових і практичних дій» [5, с. 222].

Безумовно, вона не вирішує всіх проблем, які виникають у навчальному процесі, але вона має суттєві переваги порівняно з пояснювально-ілюстративним методом навчання.

Теорія проблемного навчання має глибоке історичне коріння. Один з найдавніших його методів – евристична бесіда, яку започаткував грецький філософ Сократ. Вона передбачає, що на гостре, цікаве проблемне запитання вчителя учень самостійно знаходить правильну відповідь.

В другій половині XX ст. технологію проблемного навчання розвивали А. М. Алексюк, І. Я. Лернер, А. М. Матюшкін, М. І. Махмутов, М. М. Скаткін та ін.

Російський педагог І. Я. Лернер визначає основну концепцію проблемного навчання: «Проблемне навчання полягає в тому, що в процесі творчого вирішення учнями проблем і проблемних завдань у певній системі відбувається творче засвоєння знань і умінь, оволодіння досвідом творчої діяльності, формування суспільної активності високорозвиненої,

свідомої особистості» [2, с. 60].

І. Я. Лернер класифікує методи проблемного навчання за рівнем самостійності та активності тих, хто навчається: проблемний виклад (створивши проблемну ситуацію учитель не лише подає остаточне вирішення проблеми, а й демонструє сам процес вирішення); частково-пошуковий (викладач планує кроки вирішення проблеми, а учень самостійно її вирішує); дослідницький (педагог організовує творчу, пошукову діяльність учня з вирішення нових проблем).

Ці методи проблемного навчання вчитель застосовує при вивченні хімії, створюючи проблемні ситуації при викладанні матеріалу.

М. І. Махмутов вважає, що проблемне навчання – це тип розвивального навчання, який поєднує систематичну самостійну пошукову діяльність учнів з урахуванням цілеспрямованості і принципу проблемності, процес взаємодії викладання й учіння, орієнтований на формування світогляду учнів, пізнавальної діяльності та самостійності, стійких мотивів учіння й розумових, в тому числі творчих здібностей у формі засвоєння ними наукових понять і способів діяльності, детермінованої системи проблемних ситуацій. Проблемне навчання є провідним елементом сучасної системи розвивального навчання, що включає зміст навчальних курсів, різні типи навчання і способи організації навчально-виховного процесу в сучасній школі [3, с. 33]. Наявність різних визначень проблемного навчання засвідчує складність цього поняття й відсутність єдиного підходу до його розуміння.

Отже, проблемне навчання на уроках хімії – це особливий вид навчальної активності учнів, що оперує протиставленням відомого й невідомого і має на меті активізацію процесу пізнання. Особливістю та перевагою проблемного навчання є те, що воно змінює мотивацію пізнавальної діяльності: провідними стають пізнавально-спонукальні (інтелектуальні) мотиви. Інтерес до навчання виникає у зв'язку з проблемою й розгортається у процесі розумової праці, пов'язаної з пошуками та знаходженням рішення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про загальну середню освіту» / Закон України «Про загальну середню освіту» // Початкова школа. – 1999. – № 8. – С. 1–9.
2. Лернер І. Я. Проблемное обучение / І. Я. Лернер. – М. : Знание, 1974. – 64 с.
3. Махмутов М. І. Принцип проблемности в обучении / М. І. Махмутов // Вопросы психологии. – 1984. – № 5. – С. 30–36.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / [уклад. : О. О. Любар ; за ред. В. Г. Кременя]. – К. : Знання, 2005. – С. 688–717.
5. Оконь В. Введение в общую дидактику / пер. с польск. Л. Г. Кашкуревича, Н. Г. Горина / В. Оконь. – М., 1990. – 222 с.

Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М., 1946. – 720 с.